

REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE

Številka: U-I-53/93

Datum: 9.3.1995

O D L O Č B A

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem na pobudo Valentine Uran Dreo, ki jo zastopa mati Majda Dreo iz Maribora, na seji dne 9.3.1995

o d l o č i l o:

Določba 106. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list SRS, št. 15/76, 1/89) ni v neskladju z Ustavo.

O b r a z l o ž i t e v

A.

Pobudnica daje po svoji materi pobudo za oceno ustavnosti določbe, ki je v besedilu, veljavnem do sprememb in dopolnitev Zakona v letu 1989, določala, da imajo starši, ki ne živijo skupaj z otrokom, pravico do osebnih stikov z njim, razen če pristojni organ glede na koristi otroka ne odloči drugače. Po uveljavitvi sprememb in dopolnitev zakona je ta pravica dana tistemu od staršev, ki ne živi skupaj z otrokom, tisti od staršev, pri katerem otrok živi, pa je dolžan navedene stike omogočiti. Pobudnica meni, da ureditev, ki pravico do stikov opredeljuje kot pravico staršev in ne kot pravico otroka, ni v skladu z Ustavo in Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah (Uradni list SFRJ, št. 15/1990).

Odbor Državnega zbora za zdravstvo, delo, družino in socialno politiko meni, da izpodbijani 106. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju: ZZZDR) ni v nasprotju s Konvencijo in torej tudi ne s 153. členom Ustave, ki določa, da morajo biti pravni akti v skladu tudi z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral Državni zbor. Nobena zakonska določba ne more prisiliti roditelja, da bi imel stike z otrokom, če jih noče imeti. Zato tudi Konvencija ne sankcionira neizvajanja tretje točke 9. člena. Prav tako pa Zakon s svojo določbo ne postavlja nobene formalne ovire za izvrševanje otrokove pravice do osebnih stikov s tistim roditeljem, s katerim ne živi. Enako menita tudi Sekretariat Državnega zbora za zakonodajo in pravne zadeve in Vlada.

B.

Ustavno sodišče je pobudo sprejelo in glede na izpolnjene pogoje iz četrtega odstavka 26. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 - v nadaljevanju: ZUstS) nadaljevalo z odločanjem o stvari sami.

Po 56. členu Ustave uživajo otroci človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Konvencijo o otrokovih pravicah so države sklenile med drugim tudi zavedajoč se, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, v vzdušju sreče, ljubezni in razumevanja, in meneč, da mora biti povsem pripravljen na samostojno življenje v družbi in vzgojen v duhu idealov, razglašanih v Ustavni listini OZN, in še posebej v duhu miru, dostojanstva, strpnosti, svobode, enakosti in solidarnosti. Konvencija ureja otrokove pravice, ki se nanašajo na njegov osebnostni status, neodtujljive pravice, civilne in politične pravice ter ekonomske, socialne in kulturne pravice. Otroku je po tej konvenciji obravnavan kot subjekt pravic, torej kot nosilec samostojnih, avtonomnih pravic, ki naj zagotovijo njegovo vsestransko varstvo. Gre za nov pristop k obravnavanju otrokovih pravic, ki ga bodo države podpisnice uveljavile z ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi in drugimi ukrepi. Konvencija v 3. členu zavezuje, naj bodo pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki otrokove koristi glavno vodilo. Otroku naj zagotovijo takšno varstvo in skrb, kakšno je potrebno za njegovo blaginjo, upošteva je pravice in dolžnosti staršev, ki so zakonsko

odgovorni za otroka. Države naj zjamčijo, da otrok ne bo proti volji staršev ločen od njih. Države podpisnice bodo spoštovale pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi (9. člen).

Iz navedenega prikaza Konvencije v zvezi z obravnavanim vprašanjem sledi, da države podpisnice ne smejo določati ovir, ki bi staršem in otroku zmanjševale možnost osebnega stika, oziroma da morajo takšne ovire odpraviti, če obstajajo. Izpodbijanemu 106. členu ZZZDR ni mogoče očitati, da bi stike oviral. Nasprotno, s poudarkom na pravici enega in dolžnosti drugega starša jih k stikom prav vzpodbuja.

Izmikanje enega od staršev je problem, ki zahteva drugačen pristop reševanja, saj otrok svojega upravičenja ne more prisilno uveljaviti. Siljenje starša k osebnim stikom, kadar staršu ni do otroka, bi otroku lahko sploh ne bilo v korist.

Velja poudariti, da je tako po 54. členu Ustave kot po 18. členu obravnavane konvencije in 102. in 103. člena ZZZDR glavna odgovornost za vzdrževanje, izobraževanje in vzgajanje otroka naložena staršem. Te dolžnosti staršev so z otrokovega stališča njegove pravice.

Razmerje med pravicami staršev in pravicami otroka v primeru kolizije pravic otroka in pravic staršev v konvenciji ni posebej opredeljeno. To omogoča in zahteva, da se vsak konkretni primer obravnava na način, ki v največji možni meri upošteva otrokove največje koristi. Zakonska ureditev razmerij med starši in otroki je, v celoti gledano, že naravnana v izvajanju vodilne misli konvencije o varovanju koristi otroka. V Sloveniji pa bo v skladu z Resolucijo o temeljih oblikovanja družinske politike (Uradni list RS, št. 40/93) vzpostavljen tudi poseben varuh otroka in njegovih pravic.

Izpodbijana ureditev 106. člena ZZZDR torej ni v neskladju s 14., 54. in 153. členom Ustave in določbami Konvencije o otrokovih pravicah, zlasti ne s tretjim odstavkom 9. člena, katerega vsebino je v svoji vlogi citirala pobudnica.

C.

Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 21. člena in četrtega odstavka 26. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Tone Jerovšek in sodniki dr. Peter Jambreč, mag. Matevž Krivic, mag. Janez Snoj, dr. Janez Šinkovec, dr. Lovro Šturm, Franc Testen, dr. Lojze Ude in dr. Boštjan M. Zupančič. Odločbo je sprejelo s sedmimi glasovi proti dvema. Proti sta glasovala sodnika Krivic in Zupančič, ki sta dala odklonilni ločeni mnenji.

P r e d s e d n i k
dr. Tone Jerovšek